

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تفسیر سورة

حشر

www.ketab.ir

مرحوم آیت ا... سید مرتضی شبستری

۴۴۶۷۲۰۱
برای

شبستری، سید مرتضی، ۱۳۵۹-۱۳۷۷.

تفسیر سوره حشر / سید مرتضی شبستری.

قم: انتشارات انصاریان، ۱۴۰۱.

ISBN: 978-964-219-780-4

۲- تفسیر شیعه - قرن چهارده

۱- تفسیر (سوره حشر)

۳- Qur'an -- Shiite hermeneutics -- 20th century

۲۹۷/۱۸

BP۱۰۲/۸۵۳

شماره کتشناس: ۹۰۴۸۲۱۱

تفسیر سوره حشر

نویسنده: مرحوم آیت ا... سید مرتضی شبستری

ناشر: انتشارات انصاریان

چاپ اول ۱۴۰۱ - ۲۰۲۳ - ۱۴۴۴

چاپخانه: دفتر فجر

سازگان: ۱۰۰۰ جلد

تعداد صفحات: ۵۸۶ ص.

قطع: وزیری

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۱۹-۷۸۰-۴ (ISBN)

کلیه حقوق برای گردآورنده (سید مهدی شبستری) محفوظ است

انتشارات انصاریان

قم - جمهوری اسلامی ایران

خیابان شهدا - کوچه ۲۲ - ص.ب ۱۸۷

تلفن: ۳۷۷۴۱۷۴۴ (۲۵) (۹۸) دورنما: ۳۷۷۴۲۶۴۷

پست الکترونیک: Int_ansarian@yahoo.com

www.ansarian.ir

فهرست

۲۱	 مبحث ۱: آیات ۱ تا ۲۱
۲۱	 ۱- راهنمایی گرفتن از قرآن
۲۴	 ۲- از خواص تلاوت سوره‌های مسبحات
۲۵	 ۳- عامل تسبیح خداست
۲۵	 ۳-۱- مسبب کار
۲۶	 ۳-۲- تسبیح رکوع و سجود
۲۷	 ۴- تسبیح مطلق و مقید
۲۸	 ۴-۱- رتبه‌ی تنزیه خداوند متعال
۲۹	 ۴-۲- قیاس به نفس
۳۰	 ۴-۳- بشر آمادگی تسبیح همگانی دارد ولی ملائک خیر
۳۱	 ۴-۴- تسبیح اختیاری و غیر اختیاری
۳۵	 مبحث ۲: آیات ۱ تا ۲۵
۳۵	 ۱- داستان‌های قرآنی
۳۶	 ۱-۱- خصوصیات داستان‌ها
۳۸	 ۱-۲- جنبه‌ی اجتماعی
۳۸	 ۱-۳- مثالی از بیرون راندن کفار
۳۹	 ۱-۴- اخراج یهودیان از مدینه
۴۰	 ۲- قوت ایمان، ترس در طرف مقابل
۴۱	 ۲-۱- امیرالمؤمنین (ع) و رقبایش
۴۲	 ۲-۲- کمک کردن یهودیان به شکست خودشان
۴۳	 ۲-۳- ترس، عامل جلوگیری از پیشرفت
۴۵	 ۲-۴- ترس از ریا، معاونت شیطان
۴۶	 ۲-۵- شهادت تأمین کننده‌ی همه‌ی خیرات
۴۹	 مبحث ۳: آیات ۲ تا ۴
۴۹	 ۱- هدف قصص قرآنی: عبرت
۵۰	 ۲- مفهوم مخالفت اساسی با اسلام
۵۳	 ۳- عبرت: در مقابل مزاحم دست بالا را بگیرید
۵۵	 ۳-۱- دعوت پیغمبر (ص) جهانی است
۵۷	 ۳-۲- هدف سیدالشهداء (ع): برپایی اسلام تا قیامت

- مبحث ۴ : آیات ۵ و ۶ ۶۱
- ۱- عبرت: پیروزی در اثر رعب در دل دشمن ۶۲
- ۲- قاعده‌ی قرانی: "قل" در جواب سؤال گفته نشده است ۶۲
- ۳- قاعده‌ی قرانی: با سؤال واضح هم "قل" نمی‌آید ۶۴
- ۴- چرا مسلمانان درختان را قطع کردند؟ ۶۵
- ۴-۱- خدا می‌خواست فاسقان نا امید شوند ۶۶
- ۴-۲- باید این خراب کردن با اجازه خدا باشد ۶۸
- ۴-۳- خراب کردن نباید حالت انتقامی باشد ۷۱
- ۵- دشمنان دین نباید از ما انتفاع داشته باشند ۷۱
- ۶- ابن سیرین و تعبیر خواب ۷۱
- مبحث ۵ : آیه ۶ ۷۵
- ۱- املاک خالی شده مال چه کسی است؟ ۷۶
- ۲- غنائم جنگی چگونه تقسیم شوند؟ ۷۶
- ۲-۱- اموالی که فقط به پیغمبر (ص) می‌رسد ۷۷
- ۲-۲- چرا رعب به دل یهودیان افتاد؟ ۷۹
- ۳- رزق کافران به طفیل مسلمانان است ۸۰
- ۴- نباید بیت المال در دست اغنیاء مبادله شود ۸۲
- ۵- درآمد جنگی مفسده نمی‌آورد ۸۴
- ۵-۱- کشتن عثمان، مفسده‌ی تقسیم نشدن حقوق مردم بود ۸۴
- ۵-۲- مفسده‌ی جنگ با سیدالشهداء (ع) ۸۵
- ۵-۳- علت تازیانه زدن بچه‌های سیدالشهداء (ع) ۸۶
- مبحث ۶ : آیه ۷ ۸۹
- ۱- مالکیت و حقوق دیگران ۹۰
- ۱-۱- دخالت غیرمستقیم سبب حق می‌شود ۹۱
- ۱-۲- فتح مکه و دخالت غیرمستقیم مسلمانان ۹۱
- ۱-۳- باید سهم غیرمستقیم در دست امام باشد ۹۳
- ۲- چرا در این آیه تهدید قبل از تشویق آمده است؟ ۹۴
- ۳- تفاوت عذاب با عقاب ۹۴
- ۴- سهم خصوصی و مردم ۹۷

- ۹۴-۱- گرفتن فدک از خانم فاطمه زهرا(س) ۹۹
- ۵- وصیت حضرت زهرا(س) به حضرت علی(ع) ۱۰۲
- مبحث ۷: آیه ۸ جلسه اول ۱۰۵
- ۱- شهادت ظاهری. فقط در دنیا ۱۰۵
- ۱-۱- شناخت منافقین توسط پیغمبر(ص) ۱۰۶
- ۱-۲- رفتار اسلامی حتی با منافق ۱۰۶
- ۱-۳- تبّری کفار هم از منافقین در آخرت ۱۰۷
- ۲- مهاجرت برای پیشبرد مقاصد اسلامی لازم است ۱۰۸
- ۳- مهاجرت باید سه شرط داشته باشد ۱۰۹
- ۱-۳- ابوبکر هدفش یاری خدا و پیغمبر(ص) نبود ۱۱۲
- ۴- وحدت اسلامی مهم است اما نباید حقایق را وارونه کرد ۱۱۲
- ۵- مصلحتی بودن مشاوره‌های پیغمبر(ص) ۱۱۳
- ۶- شخصیت جهانی علی(ع) ۱۱۸
- مبحث ۸: آیه ۸ جلسه دوم ۱۲۱
- ۱- اهل کتاب پشتیبان قبایل عرب بودند ۱۲۱
- ۱-۱- مسبب بیرون کردن مسلمانان از مکه اهل کتاب بودند ۱۲۳
- ۲- فقط به فقرای مهاجرین اموال داده شد ۱۲۵
- ۲-۱- فقرای مهاجرین که صادق بودند ۱۲۵
- ۳- باید غیر از بیت المال علی(ع) قدرت مالی باشد ۱۲۷
- ۴- حضرت فاطمه(س) به اندازه‌ی ضرورت مصرف می‌کرد ۱۲۹
- ۵- هدف فاطمه(س) چه بود؟ ۱۲۹
- مبحث ۹: آیه ۹ ۱۳۵
- ۱- مراعات تناسب، از مقررات اسلامی است ۱۳۵
- ۲- کفار اهل کتاب هیچ خیری برای مسلمانان قائل نیستند ۱۳۶
- ۳- درآمد اتفاقی برای مصارف غیر مترقبه است ۱۳۷
- ۴- از قوانین موقوف الاجرا ۱۳۸
- ۵- به انصار از درآمد اتفاقی داده نشد چرا؟ ۱۴۰
- ۵-۱- انصار خود گفتند ما این درآمد را نمی‌خواهیم ۱۴۱
- ۶- قسمت آخر آیه در حق امیرالمؤمنین است ۱۴۵

مبحث ۱۰: آیه ۱۰	۱۴۷
۱- اسلام تابعین	۱۴۸
۲- تشکیلات از ابتدا در وضع اجتماعی نیست	۱۴۸
۱-۲- در بدو اسلام تشکیلاتی نبود	۱۴۹
۲-۲- تشکیلات از زمان خلیفه‌ی دوم بوجود آمد	۱۵۰
۳- سابقین باعث ایجاد تشکیلات شدند	۱۵۱
۴- عبادت مخصوص اسبق است	۱۵۱
۵- مهاجرین و انصار از مزایای بیشتری بهره می‌برند	۱۵۲
۶- نباید کار گذشتگان را کوچک بشماریم و آن‌ها را لعنت کنیم	۱۵۲
مبحث ۱۱: آیات ۱۱ و ۱۲	۱۵۷
۱- دشمن خارجی بدون ستون پنجم اثری ندارد	۱۵۷
۲- نباید منافقین را طرد مطلق کرد	۱۵۸
۳- نکته‌ی تفسیری	۱۶۰
۴- بدون وحدت فرماندهی، پیروزی نخواهد بود	۱۶۲
۱-۴- خداوند فرماندهی را به مرد داده است	۱۶۲
۲-۴- رهبری دینی باید واحد باشد	۱۶۴
۵- محور عالیترین مقام، فاطمه(س) است	۱۶۴
مبحث ۱۲: آیات ۱۱ تا ۱۳	۱۶۹
۱- منافق و کافر دروغگو هستند	۱۷۰
۲- امیرالمؤمنین: با چهار طایفه دوست نشو	۱۷۰
۳- نباید از ترس شر، از خیر باز ماند	۱۷۷
مبحث ۱۳: آیات ۱۳ و ۱۴	۱۸۱
۱- مسلمانان با وحدت، بر کفار با عدد زیاد غلبه می‌کند	۱۸۲
۲- اختلافات ایمانی محاسبه‌اش برای قیامت است	۱۸۹
مبحث ۱۴: آیات ۱۵ و ۱۶	۱۹۱
۱- رویه قرآن: تعلیم و کلی کردن	۱۹۱
۲- با مثل می‌توان جنبه‌ی کلی داد	۱۹۳
۳- خداوند از جایی وارد می‌شود که فکرش را نکرديم	۱۹۴
۴- مأیوس از رحمت الهی نباید شد	۱۹۷

- ۵- از مناقب امیرالمؤمنین (ع) ۲۰۰
- مبحث ۱۵: آیات ۱۶ و ۱۷ ۲۰۵
- ۱- وعده‌های منافقین مثل وعده‌های شیطان است ۲۰۵
- ۲- تفاوت توبه و آمرزش ۲۰۶
- ۳- توبه‌ی بدعت گذار و گمراه کردن دیگران قابل قبول نیست ۲۰۷
- ۴- تظاهر به گناه، نیز عامل گمراهی دیگران می‌شود ۲۰۹
- ۵- شفاعت راه نجات است ۲۱۰
- ۱-۵- نباید شفیع ما خود مدعی باشد ۲۱۰
- ۲-۵- قدردانی پیغمبر (ص) توفیق می‌آورد ۲۱۲
- مبحث ۱۶: آیه ۱۸ ۲۱۵
- ۱- توجه به آخرت همیشه باعث غلبه‌ی مسلمان‌ها است ۲۱۶
- ۲- نباید غرق در روزمرگی شد ۲۱۷
- ۳- وارد کار شدن در وقت تشنه، غضب است ۲۱۹
- ۴- تأمین آتیه، برای انجام مسئولیت‌ها است، نه تأمین رزق ۲۲۰
- ۵- در انجام وظایف باید فقط از خدا پرهیز کرد ۲۲۱
- ۶- خدا را در اولین مرحله قرار دهیم ۲۲۲
- مبحث ۱۷: آیات ۱۷ و ۱۸ ۲۲۹
- ۱- نکته‌ی تفسیری: تکرار یکی از ابزارهای تأکید است ۲۲۹
- ۲- نکته‌ی تفسیری: تکرار ممکنست معانی متفاوتی داشته باشد ۲۳۰
- ۱-۲- چهار الله اکبر اذان چه معنا دارند؟ ۲۳۱
- ۳- باید از خدا پرهیز داشته باشیم تا نتیجه‌ی کارمان قابل جبران باشد ۲۳۴
- ۴- خداوند مستدل قرآن را فرستاده است ۲۳۵
- ۵- خداوند مستبدانه رفتار نمی‌کند ۲۳۶
- ۶- نسیان به معنای به تأخیر انداختن است ۲۳۷
- ۱-۶- اختلاف در مورد تولد پیغمبر (ص)، در نتیجه‌ی به تأخیر انداختن است ۲۳۸
- ۷- فراموشی خدا، فراموشی خود را در پی دارد ۲۴۰
- ۸- اول ماه رمضان باید اول سال قمری باشد ۲۴۲
- ۹- چرا اول سال قمری، ماه محرم است؟ ۲۴۲
- مبحث ۱۸: آیات ۱۹ و ۲۰ جلسه اول ۲۴۷

- ۱- انسان معنای نام‌های خدا را باید در خود احساس کند ۲۴۸
- ۲- تولید وسایل بیهوده، خدا را فراموش کردن است ۲۵۴
- ۳- ورع چیست؟ ۲۵۶
- مبحث ۱۹: آیات ۱۹ و ۲۰ جلسه دوم ۲۵۹
- ۱- قرآن دارای زمینه‌های مختلف است ۲۵۹
- ۲- آیا فراموش کردن خود، به خدا نسبت داده می‌شود؟ ۲۶۰
- ۳- نظام جهانی، سبب و مسبب ۲۶۱
- ۴- از خدا توقع کرامت داشتن خلاف ادب است ۲۶۴
- ۵- استثنائات برای درک قدرت خداست ۲۶۴
- ۶- خداوند با متقی و فاجر یکسان عمل نمی‌کند ۲۶۵
- ۷- نکته‌ی تفسیری ۲۶۶
- ۸- استثنائات در هر جا رخ نمی‌دهد ۲۶۷
- ۹- ابدی بودن دین اسلام نتیجه‌ی شهادت امام حسین(ع) است ۲۶۸
- مبحث ۲۰: آیات ۱۹ و ۲۰ جلسه سوم ۲۷۱
- ۱- فراموشی خود امکان پذیر است؟ ۲۷۲
- ۲- آنچه وابسته به خدا باشد فناپذیر نیست ۲۷۳
- ۳- در هر کاری اول به یاد خدا باشیم ۲۷۵
- ۴- همه‌ی مال نباید انفاق شود ۲۷۷
- ۱-۴- در ارث فقط ثلث مال قابل وصیت است ۲۷۷
- ۵- انسان باید برای ابدی شدن صفات خدایی پیدا کند ۲۷۹
- مبحث ۲۱: آیات ۲۰ و ۲۱ ۲۸۳
- ۱- نکته‌ی اول: آیات یک سوره به هم ارتباط دارند ۲۸۳
- ۲- نکته‌ی دوم: تعریف مَثَل در قرآن ۲۸۴
- ۳- نکته‌ی سوم: مَثَل برای خواص در قرآن ۲۸۷
- ۴- مَثَلُ الْفَرَّانِ، در این جا مقصود کل قرآن نیست ۲۸۸
- ۵- نکته‌ی تفسیری: فرق "علی" و "الی" ۲۸۹
- ۶- کوه در مقابل قرآن نمی‌تواند مقاومت کند، چه رسد به بشر!! ۲۸۹
- ۷- مقاومت در مقابل قرآن، ایجاد رنج و عذاب می‌کند ۲۹۱
- مبحث ۲۲: آیه ۲۱ ۲۹۵

- ۱- توحید فطریست ۲۹۶
- ۲- آنچه که مثل خود ماست، خالق ما نیست ۲۹۹
- ۳- چگونه انسان مطلبی را که یقین دارد انکار می‌کند؟ ۳۰۰
- ۴- عذاب چیست؟ ۳۰۳
- ۵- از بهشت آخرت، کسی را بیرون نمی‌کنند ۳۰۶
- مبحث ۲۳: آیات ۲۱ و ۲۲ ۳۰۷
- ۱- نام‌های خدا نسبی هستند ۳۰۷
- ۲- نام نسبی یعنی چه؟ ۳۰۹
- ۳- خدا همان است که ما نمی‌یابیم ۳۱۱
- ۴- محدود بودن انسان باعث عذاب او می‌شود ۳۱۳
- ۵- تبدل احوال، نتیجه‌ی انتقال از اسمی به اسم دیگر خداست ۳۱۵
- مبحث ۲۴: آیه ۲۲ جلسه اول ۳۱۹
- ۱- مفهوم قرۃ الی الله ۳۲۰
- ۲- قدرت جبریل ۳۲۲
- ۳- انسان باید همیشه دنبال همت عالی باشد و توقف نکند ۳۲۴
- ۴- چرا پس دادن اموال ایوب، به صورت ملخ طلایی بود؟ ۳۲۵
- ۵- اهل دنیا نزدیک بین و اهل آخرت دوراندیش هستند ۳۲۹
- مبحث ۲۵: آیه ۲۲ جلسه دوم ۳۳۱
- ۱- دنیا سرِ راهِ آخرت است ۳۳۳
- ۲- کمال انسان در اینست که پشت هیچ مرزی متوقف نشود ۳۳۶
- ۳- شخصیتی مانند پیغمبر(ص) در دنیا نداریم ۳۳۷
- ۴- طمع به خدا بد نیست ۳۳۸
- مبحث ۲۶: آیه ۲۲ جلسه سوم ۳۴۳
- ۱- معنای غیب و آشکار ۳۴۳
- ۲- در قرآن غیب جلوتر از شهادت آمده است ۳۴۶
- ۳- پنج مورد علم غیب ۳۴۸
- ۴- غیب اول: ساعت قیامت کی خواهد بود؟ ۳۴۹
- ۵- غیب دوم: چه زمانی باران رحمت می‌بارد؟ ۳۵۲

- مبحث ۲۷: آیه ۲۲ جلسه چهارم ۳۵۷
- ۱- اگر ایمان به غیب نبود اختراعات و اکتشافات انجام نمی شد ۳۵۸
 - ۲- کدام غیب است که می گویند هیچ کس نمی داند؟ ۳۵۹
 - ۳- حق و تو از آن خداوند است ۳۶۰
 - ۴- بشر از اشتباه کردن مصونیت ندارد ۳۶۲
 - ۵- تفصیل دانستن گذشته، از طریق وحی ممکن است ۳۶۳
 - ۶- غیب دوم: زمان نزول باران رحمت ۳۶۶
- مبحث ۲۸: آیه ۲۲ جلسه پنجم ۳۶۹
- ۱- توضیح امیرالمؤمنین (ع) در مورد آیه ۳۴ سوره ی لقمان (علم غیب) ۳۷۲
 - ۲- غیب سوم: می داند آن چه در رحم ها است ۳۷۲
 - ۳- غیب چهارم: آن چه را که شخصی فردا به دست می آورد را می داند ۳۷۵
 - ۴- غیب پنجم: می داند که فردا در کجا خواهد مرد ۳۷۵
 - ۳- نکته ی تفسیری: انحصار فقط در زمان قیامت است ۳۷۶
- مبحث ۲۹: آیه ۲۲ جلسه ششم ۳۸۳
- ۱- دو نام از نام های خدا را نباید روی بنده گذاشت ۳۸۵
 - ۲- فرق رحمت و هستی ۳۸۷
 - ۳- معنای ترک اولی ۳۸۹
 - ۴- تشخیص این که حدیث مخالف قرآن است کار سختی است ۳۹۱
 - ۵- ستایش ها فقط مخصوص خداوند است ۳۹۴
- مبحث ۳۰: آیه ۲۲ جلسه هفتم ۳۹۵
- ۱- نعمت های مشترک عمومی نتیجه ی رحمانیت خداست ۳۹۵
 - ۲- معنای توفیق ۳۹۷
 - ۳- باید مرحله ی اول باشد تا توفیق مرحله ی دوم ایجاد شود ۳۹۸
 - ۴- اصحاب کهف چرا بیدار شدند؟ ۴۰۱
 - ۵- رحیم بودن همان مسأله ی توفیق است ۴۰۴
 - ۶- چرا در اول کارها بسم الله الرحمن الرحیم می گوئیم ۴۰۷
 - ۷- ایتاء به معنای آوردن است ۴۰۷
- مبحث ۳۱: آیه ۲۲ جلسه هشتم ۴۰۹
- ۱- امیرالمؤمنین (ع) فقط در نبوت با پیغمبر (ص) متفاوت است ۴۱۰

- ۲۰- جانشین‌های امیرالمؤمنین (ع) هم مثل خود ایشان هستند ۴۱۳
- ۳- آیا امام حسن مجتبی (ع) به مؤمنین رحیم بود؟ ۴۱۴
- ۴- امام حسن مجتبی (ع) و سیدالشهداء (ع) مانع به هدف رسیدن بنی‌امیه شدند ۴۱۸
- ۵- سیدالشهداء (ع) چرا سال‌ها بعد از شهادت امام حسن مجتبی (ع) قیام کرد؟ ۴۱۹
- مبحث ۳۲: آیه ۲۳ جلسه اول ۴۲۱
- ۱- فرق مَلِک و مالک ۴۲۱
- ۲- معنای مالک الملک ۴۲۲
- ۳- مالکیت ما انسان‌ها اعتباری است ۴۲۳
- ۴- مالکیت نسبت به بدن خودمان هم درجه بندی دارد ۴۲۴
- ۵- خداوند از آنچه مملوک اوست جدایی ندارد ۴۲۵
- ۶- مالکیت ما انسان‌ها در طول مالکیت خداست، نه در عرض آن ۴۲۵
- ۷- در مورد پیشوایان دین نباید غلو کرد و به درجه‌ی خدایی رساند ۴۲۹
- مبحث ۳۳: آیه ۲۳ جلسه دوم ۴۳۳
- ۱- لازمه‌ی مالکیت تصرف نیست ۴۳۳
- ۲- مالکیت خداوند با دادن به دیگری سلب نمی‌شود ۴۳۴
- ۳- فرق تقدس و با تسبیح ۴۳۵
- ۴- معنای قدوس ۴۳۶
- ۵- خداوند با عملش زیباست ۴۳۷
- ۶- خدا را مقدس دانستن، برای انسان رضا می‌آورد ۴۴۱
- مبحث ۳۴: آیه ۲۳ جلسه سوم ۴۴۳
- ۱- معنای سلام ۴۴۳
- ۲- بدی‌ها را نباید به حساب خدا گذاشت ۴۴۴
- ۳- عِنْدَ اللَّهِ یعنی همه چیز از خداست، رحمانیت خدا ۴۴۷
- ۴- پس گرفتن خدا، همه چیز را که داده، ضرر نیست ۴۴۸
- ۵- از دست دادن موقع مرگ ضرر نیست ۴۴۹
- ۶- کارهای ما به اختیار خودمان انجام می‌گیرد ۴۵۰
- ۷- اگر به فرمان خدا عمل کردی ظاهراً ضرر کردی، خدا جبران می‌کند ۴۵۲
- ۸- زندگی امیرالمؤمنین (ع) بیشتر نباید ادامه پیدا می‌کرد ۴۵۴
- مبحث ۳۵: آیه ۲۳ جلسه چهارم ۴۵۷

- ۱- نام‌های خدا در همه‌ی انسان‌ها نقش بسته است ۴۵۹
- ۲- نقش سلام در انسان، ضرر نرساندن به دیگری است ۴۶۰
- ۳- کسبی ضرر دیگری را می‌خواهد که از تأمین هدف خود عاجز است ۴۶۱
- ۴- امیرالمؤمنین(ع) با فضایلش، احتیاج به ظلم کردن ندارد ۴۶۴
- ۵- نهروانیان چه کسانی بودند؟ ۴۶۹
- ۶- امیرالمؤمنین(ع) با این که توطئه‌گران را می‌شناخت به آن‌ها ضرر نزد ۴۷۰
- مبحث ۳۶: آیه ۲۳ جلسه پنجم ۴۷۳
- ۱- معنای مؤمن: امان دهنده و اعتماد کننده ۴۷۴
- ۲- خدا مؤمن به همه کس نیست مثل صفت رحیم ۴۷۴
- ۳- فرق عَمِلَ مَـٰلِكًا و عَمِلُوا لَـٰلِحَاتٍ ۴۷۵
- ۴- آمدن نکیر و منکر در قبر، رحمت از جانب خداست ۴۷۷
- ۵- کسی که عَمِلُوا لَـٰلِحَاتٍ دارد مرگ برای او فراموشی نمی‌آورد ۴۷۸
- ۶- خدا گاهی امان مطلق می‌دهد، گاهی امان محدود ۴۸۱
- ۷- مؤمن باید امان دهنده و پذیرنده باشد ۴۸۲
- مبحث ۳۷: آیه ۲۳ جلسه ششم ۴۸۹
- ۱- رابط‌های لغوی مؤمن و مهیمن ۴۸۹
- ۲- خداوند به وسیله‌ی پیغمبران مسیر درست را مشخص می‌کند ۴۹۰
- ۳- تنهایی قبر ۴۹۱
- ۴- رفع تنهایی قبر با نماز است ۴۹۲
- ۵- معنای مهیمن: امان دهنده، شاهد، حافظ، مراقب ۴۹۳
- ۶- قرآن و پیغمبر(ص) و خلیفه‌ی پیغمبر، مهیمن هستند ۴۹۴
- ۷- مهیمن بودن پیغمبر(ص)، مراقبت از آورده‌های پیامبران سلف هم هست ۴۹۵
- ۸- قرآن مهیمن است، چون شاهد و حافظ و مراقب کتب آسمانی قبلی است ۴۹۵
- ۹- امام‌ها هم مهیمن هستند ۴۹۶
- ۱۰- امام زمان(ع) مهیمن است ۴۹۷
- مبحث ۳۸: آیه ۲۳ جلسه هفتم ۵۰۱
- ۱- خداوند عزیز است ۵۰۳
- ۲- پیغمبران هم عزیز هستند ۵۰۴

- ۳- عزت دو شاخصه دارد: کمیاب و زیاد مطلوب بودن ۵۰۶
- ۴- کعبه قبل از حضرت ابراهیم(ع) ساخته شده بود ۵۰۷
- ۵- حجرالاسود باید به دست معصوم نصب شود ۵۰۹
- ۶- مؤمن هم عزیز است ۵۱۰
- ۷- معاویه در بعضی موارد مدافع امیرالمؤمنین بود ۵۱۱
- مبحث ۳۹: آیه ۲۳ جلسه هشتم ۵۱۵
- ۱- جبار بودن از خدا خویست نه از مخلوق ۵۱۶
- ۲- اجازه‌ی اصلاح کردن مردم به زور، به هیچ کس داده نشده است ۵۱۷
- ۳- گاهی خدا به زور وادار به بندگی می‌کند ۵۱۸
- ۴- مرگ، در حقیقت به زور اصلاح کردن بشر است ۵۱۹
- ۵- فقر هم، یکی از عوامل جبر خدا، برای اصلاح جامعه است ۵۲۰
- ۶- مرض هم یکی از عوامل جبر خدا برای اصلاح است ۵۲۰
- ۷- استقرار بشر در محلی، هم از عوامل جبر خدا برای اصلاح است ۵۲۰
- ۸- محدود بودن به اعضای بدن هم از عوامل جبر خدا برای اصلاح است ۵۲۱
- ۹- توفیق جبری چیست؟ ۵۲۲
- ۱۰- انسان باید به خودش جبار باشد ۵۲۳
- ۱۱- سیدالشهداء(ع) خوش شانس‌ترین فرد جهان است ۵۲۴
- مبحث ۴۰: آیه ۲۳ جلسه نهم ۵۲۹
- ۱- سه خصلت خوب مردان و سه خصلت بد زنان ۵۲۹
- ۲- تکبر از خدا مطلوب است ۵۳۰
- ۳- اساس تکبر در غیر خدا، شرک است ۵۳۲
- ۴- فدرت پیشوایان دین، از قدرت خداست ۵۳۳
- ۵- امیرالمؤمنین(ع) هر چه دارد از خداست ۵۳۵
- ۶- چگونه نام متکبر در ما نقش پیدا کند؟ ۵۳۵
- ۷- بدعت گذاشتن قابل توبه نیست ۵۳۷
- ۸- توکل به خدا، تسلط شیطان را از بین می‌برد ۵۳۹
- ۹- در روزه، نخوردن نیست، وقت خوردن را عوض کردن است ۵۴۱
- مبحث ۴۱: آیه ۲۳ جلسه دهم ۵۴۵
- ۱- فرد توانا نباید با تواضع تواناییش را بپوشاند ۵۴۶

- ۲- شیطان پیشوای اهل تکبر است ۵۴۷
- ۳- بندگی یعنی اطاعت به امر خدا، نه آنچه خود می‌خواهیم ۵۴۸
- ۴- ذکر زیاد یعنی چه؟ ۵۴۹
- ۵- باید محل اجازه را هم، مثل واجب اطاعت کنیم ۵۵۰
- ۶- تکبر به شرک برمی‌گردد ۵۵۲
- ۷- مقابل دشمنان خدا باید متکبر بود ۵۵۳
- ۸- معنای تزاحم ۵۵۴
- ۹- حالت فتوای مجتهد نباید در مقابل خدا و پیغمبر(ص) باشد ۵۵۵
- مبحث ۴۲: آیه ۲۴ جلسه اول ۵۵۹
- ۱- در مورد روح، از کلمه‌ی خلق در قرآن استفاده نشده است ۵۶۱
- ۲- در خلق، معنای اندازه دادن هم هست ۵۶۲
- ۳- روح با تعلق در بدن کمال می‌یابد ۵۶۳
- ۴- با محدود شدن، روح فهمید که داشته‌هایش از خودش نیست ۵۶۵
- ۵- وابسته بودن به بدن، باعث محدودیت روح است ۵۶۵
- ۶- معنای آَلْبَارِی ۵۶۶
- ۷- ممکن است اسمی زاده‌ی اسم دیگری باشد و از آن بالاتر ۵۶۸
- ۸- چرا خداوند به ابراهیم دستور داد که پسرش را ذبح کند؟ ۵۶۹
- ۹- پیشوایان دین در جنگ‌ها، خودشان جلوتر از همه حرکت می‌کردند ۵۶۹
- مبحث ۴۳: آیه ۲۴ جلسه دوم ۵۷۳
- ۱- نقش خالقیت در انسان ۵۷۶
- ۲- نقش آَلْبَارِی در انسان ۵۷۹
- مبحث ۴۴: آیه ۲۴ جلسه سوم ۵۸۵
- ۱- این سه اسم، ریشه‌ی نام‌های دیگر است ۵۸۶
- ۲- اسم باری، ریشه‌ی اسم هادی هم هست ۵۸۶
- ۳- مفهوم یسبح مشترک و اختصاصی ۵۸۸
- ۴- نعمت خدا داده را نباید رد کرد ۵۹۰
- ۵- حضرت موسی(ع) تا اتمام دستور خداوند، خستگی و گرسنگی نمی‌فهمید ۵۹۱
- ۶- رهبانیت در اسلام حرام است ۵۹۲

- ۷- خداوند فقط اجازه‌ی تصویر ساختن ذیروح را به انسان نمی‌دهد ۵۹۴
- ۸- ریشه‌ی بت پرستی چیست؟ ۵۹۵
- مبحث ۴۵: آیه ۲۴ جلسه چهارم ۵۹۹
- ۱- چگونگی به عمل درآوردن نام‌های خدا ۶۰۰
- ۲- عمل انسان باید نام‌های خدا را زنده کند ۶۰۰
- ۳- سخت‌ترین عذاب در دوزخ تنگی جاست ۶۰۱
- ۴- از تنگی‌ها با تسبیح می‌توان نجات پیدا کرد ۶۰۲
- ۵- از دلایل زنده ماندن تا قیامت، داستان حضرت یونس(ع) است ۶۰۲
- ۶- بدون امر خدا، اگر بدی برای دیگری بخواهی به خودت برمی‌گردد ۶۰۳
- ۷- چرا اَلْعَزِيزُ اَلْحَكِيمُ در آخر آیه آمده است؟ ۶۰۵
- ۸- کسانی که مسَبِّح هستند فقط دستشان به خدا می‌رسد ۶۰۶
- ۹- جریان‌ها، تمایل امام زمان(ع) را عوض نمی‌کنند مگر به امر خدا ۶۰۷

مقدمه

بسمه تعالی

کتاب حاضر متن دروس استاد بزرگ تفسیر قرآن، فقیه عالی مقام، مرحوم آیت ... سید مرتضی شبستری اعلی ... مقامه است که در سال ۱۳۵۳ هجری شمسی برابر ۱۳۹۴ هجری قمری، در مسجد ارک تهران ایراد گردیده است.

برخی از آیات نیاز به شرح بیشتری داشته، لذا در چندین جلسه بحث شده است و با این که سوره حشر ۲۴ آیه می باشد، در ۴۵ جلسه بحث تفسیر انجام شده است. با توجه به این که تفسیر آیات شریفه‌ی سوره‌ی حشر در مسجد و برای عموم (اعم از خاص و عام) صورت گرفته است، لذا سعی نموده‌اند با مثال‌های متعدد مطلب توضیح داده شود. محور اساسی روش تفسیری ایشان در آیات قرآن مجید خود کلام الله است، یعنی قرآن را عمدتاً با خود قرآن و آیه را به کمک سایر آیات قرآن تفسیر می کنند.

با توجه به عشق و علاقه‌ی فراوان ایشان به ائمه‌ی اطهار علیه السلام، در تمام جلسات بحث خود را با ذکر مصیبت خاندان عصمت و طهارت که عموماً مرتبط با بحث نیز باشد به اتمام می رساندند. در ضمن در مباحثی که موضوع بحث در چند جلسه مطرح می شده است، در صورتی که مصادف با ایام ولادت یا شهادت یکی از معصومین سلام الله علیهم می شد، آن مرحوم بحث خود را گونه‌ای تنظیم می کرد که بیشتر بحث، در اطراف معصوم مربوطه باشد.

با عنایت به مطالب فوق و این که از آغاز شروع جمع‌آوری آثار ایشان، گروه تنظیم کننده بنا داشتند که نهایت امانت، در کلیه‌ی مراحل صورت گیرد، لذا متن سخنرانی بدون کم و کاستی و صرفاً با اصلاحات جزئی جهت تبدیل سخنرانی به نوشتار در اختیار علاقه‌مندان قرار می گیرد.

در این جا لازم می داند از زحمات کلیه‌ی دوستان که در تهیه‌ی نوارها، پیاده کردن، تایپ، یافتن مراجع احادیث و روایات و تنظیم کتاب همکاری همکارى نموده‌اند، صمیمانه تشکر کرده و از خداوند متعال اجر جزیل برایشان درخواست می نمایم.

بسمه تعالی

قرآن شناس و مفسر عالیقدر آیة الله سید مرتضی شبستری در سوم ماه مبارک

رمضان ۱۳۱۶ ه.ق. برابر با ۲۵ دیماه ۱۲۷۷ ه.ش. در نجف اشرف متولد گردید. پدر ایشان سید رضی(ره) ابن سید محمد(ره) و جد اعلای ایشان سید اسماعیل قدس سره (هم مباحثه ای شیخ مرتضی انصاری صاحب مکاسب قدس سره) از علمای نجف بودند.

در کودکی همراه پدر به ایران آمد و در شبستر اقامت گزید و مقدمات علوم حوزوی را در محضر پدر و سایر اساتید فراگرفت و در ۱۶ سالگی جهت ارائه و تکمیل تحصیلات به نجف اشرف عزیمت نمود و پس از طی دوره های سطح و خارج فقه و اصول از محضر اساتید و اعظام حوزه نجف حضرات آیات عظام میرزای نائینی، شیخ محمد حسین غروی اصفهانی معروف به کمپانی، مامقانی، سید ابوالحسن اصفهانی، خوانساری و ... قدس سرهم کسب فیض نموده و پس از نیل به جایگاه رفیع علم و فقاہت با تأیید بیش از ۱۰ نفر از مراجع عالی مذکور اجازه اجتهاد و روایت گرفتند و در ۲۸ سالگی به ایران مراجعت نمودند.

ایشان در دو سال آخر تحصیل خویش در نجف اشرف با دوتن از شخصیت های بزرگ معاصر: آیة الله سید محمد حسین طباطبائی صاحب تفسیر گران سنگ المیزان و آیة الله سید محمد هادی میلانی قدس سرهما از مراجع بزرگ تقلید مقیم مشهد مقدس هم درس و هم حجره بودند.

در محضر استاد اخلاق و سیر وسلوک "شیخ علی زاهد" ایشان مراتب علمی و فقاہت را با تهذیب نفس و تقوای الهی مزین نموده و با عنایات اهل بیت علیهم السلام مخصوصاً قمر بنی هاشم حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام در زمینه تفسیر قرآن به قرآن و مکث و تدبر درآن عشق و علاقه فراوان و افزون از توصیف داشت.

پس از مراجعت به ایران دوسال در شبستر اقامت گزیده و آنگاه به تبریز رفته و حدود ۱۹ سال در تبریز در ارائه آموخته های خویش و تربیت دینی و اجتماعی مردم مومن آن دیار سعی وافر نمود و در سال ۱۳۲۶ ه.ش رهسپار تهران گردیده وبا احساس مسولیت و وظیفه، منتخب مردم

تبریز در مجلس شورای ملی دوره هفدهم و در ردیف فقهای هم طراز آیه الله کاشانی، آیه الله انگجی، آیه الله میلانی، آیه الله حاج سید جوادی و مدرس دزفولی قرار گرفت و تا آخر عمر در این شهر ماندگار شده و ضمن اشتغال به کشاورزی، با حضور در مساجد و هیات مذهبی و مجالس و محافل دینی به وعظ و خطابه و تفسیر قرآن کریم و ذکر مناقب اهل بیت علیهم السلام، به فعالیت در مسیر تبلیغ و ارشاد و تربیت دینی بخصوص در نسل جوان همت گذاشت. در کنار این فعالیتهای در حوزه علمیه قم نیز حلقه درسی برای طلاب علوم دینی داشته و شاید برای اولین بار "علم التفسیر" را تدریس نمود.

استاد و مفسر بزرگ قرآن کریم پس از گذراندن عمری پربرکت و روشنگرانه در ۲۱ محرم سال ۱۴۰۱ ه.ق. برابر با ۹ آذر ۱۳۵۹ ه.ش. به جهان باقی رحلت نمود.

مدفن ایشان در حرم مطهر حضرت عبدالعظیم حسنی ورودی درب شرقی قرار دارد. باید اضافه نمود این استاد علامه در فراگیری ادبیات عرب (بعنوان پیش نیاز دسترسی به منابع اصیل اسلامی) بسیار اهتمام داشته و نیز در کنار دروس خاص حوزوی (اصول، فقه، کلام، فلسفه، منطق، رجال، حدیث، درایه و...) به دروس دیگر (باصطلاح خاص خود: دروس زنگ تفریح) مانند ریاضیات (هندسه اقلیدس)، علوم طبیعی و زیست، جغرافیا، نجوم، جامعه شناسی و ... علاقمند و در فرصتهای مناسب با آنها آشنا و تحصیل نموده بودند و لذا کلاسهای درسی و سخنرانی های ایشان مجموعه کاملی است از مطالب مورد نیاز مستمعین و قابل استفاده برای همه اقشار جامعه چه در زمان خود و حتی سالهای بعد تا امروز که همچنان تازگی دارد و قابل استفاده و استناد است.

از ویژگیهای آن استاد علامه ارادت خالصانه به ساحت مقدس اهل بیت علیهم السلام بود بطوری که در هر مجلس و محفلی از ایشان و آثار بجا مانده، ذکر فضایل و معارف و مناقب و توسل به ذوات مقدسه علیهم السلام واقامه عزا را پس از تکمیل سخن و اتمام درس شاهد

هستیم.

آثار بجا مانده آن استاد عبارتند از:

الف: تربیت یافتگان فرهیخته، اساتید و مدرسین حوزه های علمیه و دانشگاه ها و مراکز فرهنگی و آموزشی و سایر صنوف که رهنمودهای ایشان را در متن زندگی و مسئولیتها سرلوحه انتخابها و تدوین برنامه های موردنیاز بخشهای علمی و اجرایی درکشور و حتی در دیگر بلاد و محل زندگیشان قرار داده اند.

ب: مجموعه نوارهای صوتی و سخنرانیهای ضبط شده در مجالس و محافل علمی و مذهبی با محوریت قرآن و روایات وارائه راه کار زندگی اسلامی در زمان غیبت که بحمد الله بخش بزرگی از نوارها جمع آوری و پیاده سازی شده که هر موضوع پس از آماده شدن به چاپ میرسد. موضوعات متنوعی از قبیل تفسیر سور مختلف قرآن کریم، اصول عقاید، احکام و مسائل اجتماعی و معارف اهل بیت علیهم السلام از این نوارها استخراج شده و فعلا کتابی با عنوان "شب قدر و استجابت دعا" چاپ و توزیع شده (چاپ پنجم) این کتاب از سلسله درسهای استاد شبستری در مسجد محمدی تهران در سال ۱۳۵۴ ش (رمضان ۱۳۹۵ ق) است که از نوار پیاده و چاپ و منتشر شده است. امامت (با عنوان "امام چرا") از سلسله درسهای اصول عقاید مرحوم استاد و تفسیر سوره یس که در سال ۱۳۵۲ در مسجد ارک تهران در جلسات هفتگی بیان میکردند قبلا ۱۲ جلسه آن به تدریج در مجله فصلی بینات چاپ شده واکنون آیات نوارهای بدست آمده پیاده شده و پس از ویرایش مختصر و استخراج منابع احادیث و روایات و فهرست بندی و صفحه آرایی آماده چاپ جهت علاقمندان قرار دارد.

سید مهدی شبستری